

Frågor och svar

Här besvaras de frågor som kom in på avslutskonferensen som vi bedömer att föreläsarna har möjlighet att svara på. Frågorna är uppdelade efter de olika programavsnitten.

Vad finns det för behov?

Forskarna ger sin bild.

Torbjörn Hjort: Krediter, moral och sociala jämförelser – om ekonomisk utsatthet och överskuldsättning

- **Vad är överskuldsättning? Utan en tydlig och gemensam definition tyder begreppet på nåt farligt, men inte vad eller hur.**

Det finns olika typer av definitioner på överskuldsättning, såväl med objektiva som sådana som snarare handlar om subjektiva mått, dvs individens upplevelse av en omöjlig och hopplös skuldsituation. Det handlar väl om en situation där relationen mellan inkomster och skulder har blivit för stort, att den enskilde befinner sig i en situation som den enskilde inte har möjlighet att hantera eller ens kanske påverka.

- **Hjort Angående konsumtion som delaktighet. Stämmer detta lika väl idag (jämfört med t ex 60-70-80-talen)? Det finns idag mer av konsumtion (nätspel, nätlån, näthandel) som leder till utanförskap.**

Jag har inte jämfört hur konsumtionens betydelse gällande delaktighet har utvecklats eller förändrats genom decennierna. Men givet att konsumtionen i allt högre grad präglar vårt samhälle är det nog rimligt att tänka sig att konsumtionens betydelse avseende delaktighet har ökat. Detta förstärks förmodligen och genom att sociala medier på ett så explicit sätt spär på sociala jämförelser.

- **Är inte socialbidrag en gammal term nu? Borde inte forskningen hänga med i utvecklingen??**

Jag använder socialbidrag ibland, försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd ibland. Anledningen är att alla inte vet vad de senare begreppen står för, medan socialbidrag är ett etablerat begrepp. Dessutom finns det en tendens att myndigheter väljer att byta begrepp, inte minst i ett signalpolitiskt syfte. Det är inte alltid forskningen väljer att följa dessa begreppsglidningar.

- **Vilka kommuner räknar fondmedel som inkomst! Det har tydligt kommunicerats att det inte ska medräknas. Sådana påståenden som Hjorth gör är inte korrekta!**
Det finns en pågående diskussion, t.ex. bland diakoner, om problemet med fondmedel i förhållande till försörjningsstöd. Att det inte bör räknas in hindrar tyvärr inte att vissa kommuner slirar.
- **Torbjörn Hjort; Försörjningsstödet håller på att digitaliseras, och robotiseras. I och med det släpps mycket kontroll. Hur tror du det kommer påverka dem som redan har svårt att hålla i sin ekonomi?**
Bra fråga - när det gäller digitalisering är detta ännu i sin linda. Vi vet forskningsmässigt lite om hur digitaliseringen uppfattas ur ett verksamhetsperspektiv (effektivisering etc) men jag tror inte det har genomförts några studier som försöker förstå digitalisering och användning av robotar ur ett klient- eller brukarperspektiv.
- **Torbjörn Hjort Finns det en särskild tanke med att använda begreppet socialbidrag istället för försörjningsstöd? Innebär det någon skillnad i sättet att se på den utsatte?**
Jag tänker inte att det innebär så stora skillnader. Men när ekonomiskt bistånd och försörjningsstöd infördes som begrepp handlade det ju delvis om att sända ut en politisk signal.

Davor Vuleta: Ekonomisk (o)trygghet – en överblick över migranternas skuldsättning i Sverige

- **Ni nämnde behovet av mer information för nyanlända. Var exakt ska vi försöka bättra oss? Vad går fel?**
Jag vet inte vem ställer frågan, vilken myndighet, men rent allmänt måste alla samhällsaktörer ta mer ansvar för att rätt information ska nå ut till nyanlända t.ex. information om de olika skuldtyper, enskilda och allmänna mål, samt deras väg till Kronofogden (allmänna mål går inte via inkasso - blir snabbare väg till Kronofogden). Bättre kunskap om konsekvenserna av en betalningsanmärkning är en annan fråga som vi måste diskutera med utrikes födda. Sedan måste de olika myndigheter ta sitt ansvar för att minska överskuldsättning, bl.a. Skatteverket och Försäkringskassa vars skuldsatta hos Kronofogden består av 30-32% av människor födda i annat land än Sverige.

Vad kan vi göra?

Budget- och skuldrådgivarnas yrkesförening och företrädare från socionomutbildning föreläser.

Pia Kjellbom, lektor vid Linköpings universitet

- **Tror du att kursen är matnyttig även för erfarna Budget- och skuldrådgivare?**

Svaret på frågan om kursen i ÖSS är både ja och nej - vissa saker kommer naturligtvis kännas igen men det kommer också presenteras en del ny forskning m.m.

Nationell samverkan mot överskuldsättning

Frågor som kom in till panelsamtalet med Konsumentverket, Kronofogden, Finansinspektionen, Försäkringskassan och Socialchefernas förening.

- **Försäkringskassan bidrar till att många hamnar i skuldsituation genom att återkräva belopp 2 år efter att man fått tex bostadsbidrag. Det kan vara händelser som gör att inkomsterna är mindre!**

Försäkringskassan: Viktigt att inkomständringar anmäls direkt så att eventuellt återbetalningskrav undviks. Vi är medvetna om att det kan vara svårt att uppskatta inkomsten, framförallt om den är oregelbunden. Det finns utvecklade tjänster för enklare se hur en inkomständring påverkar bidraget och som påminnelse om inkomständring.

- **Försäkringskassan. Era långa handläggningstider skapar ekonomisk utsatthet för dem de berör. Finns möjligheten att förkorta handläggningstiden o lidandet för dem som väntar på ett beslut om ersättning**

Försäkringskassan: Rätt beslut, i rätt tid till rätt person är grunden i en fungerande socialförsäkring. Vi har för de allra flesta förmåner mål satta för handläggningstider. Digitalisering av tjänster är en förutsättning som vi ständigt arbetar med för att öka tillgängligheten, snabba upp handläggningen och öka rättssäkerheten.

- **Till alla i panelen: ni är tjänstemän, men vad görs på politisk nivå för att motverka de starka aktörer som INTE vill ha mer reglering på finansmarknaden eftersom de tjänar pengar på skuldsättning?**

Konsumentverket: På politisk nivå har nyligen en översyn av konsumentskyddet vid sk snabblån gjorts. Översynen har resulterat i nya bestämmelser som höjer skyddet för konsumenterna vid sk högkostnadskrediter. Bland annat har det införts bestämmelser om ränte- och kostnadstak samt krav på att marknadsföringen ska vara måttfull. De nya reglerna trädde i kraft den 1 september 2018. Vid redovisningen av samverkansuppdraget kommer förslag på regeländringar att presenteras som skulle kunna stärka konsumentskyddet ytterligare.

- **Konkret hur vill aktörerna samverka?**

Socialchefernas förening: Konkret samverkan är ju det allra viktigaste för individen när lagstiftning och bestämmelser är på plats. Bäst är att sätta individen i fokus och sen se vilka som behöver jobba tillsammans. En slags "ekonomi-SIP" kanske? Inte minst med tanken på den negativa effekter överskuldssättning kan ha både på fysisk och mental hälsa.

Kronofogden: Även om regeringsuppdraget är slut har Kronofogden både sedan tidigare och fortsättningsvis ett uppdrag att motverka överskuldssättning. Vi kommer även framöver att samverka med andra aktörer i det syftet. Redan idag samverkar vi med bl.a. statliga ingivare såsom CSN, Försäkringskassan, Skatteverket m fl för att förebygga restföring av statliga fordringar.

Konsumentverket: I vår slutredovisning av regeringsuppdraget kommer vi att lägga fram behovet av ytterligare uppdrag inom detta område. Vi vill fortsatt ha ett uppdrag att leda samverkansrådet för budget- och skuldfrågor, se över strukturella problem och lägga fram förslag på hur de ska kunna lösas och fortsätta arbetet med att ta fram stöd för att underlätta att få igång en lokal samverkan.

- **Panelen. Förebyggande (socialt) arbete. I bland upplevs socialtjänsten, osynlig, sluten, svårnåelig. En plats för akuta problem. Hur verkar myndigheter förebyggande - att komma in tidigare innan akut**

Socialchefernas förening:

- Budget- och skuldrådgivning
- Hushållsekonomisk rådgivning när man söker försörjningsstöd
- Utbildning av andra samhällsaktörer så att de blir duktiga på att ge bra råd när deras besökare har en svår ekonomisk situation.
- Utbilda exempelvis boendestödjare och personal inom hemtjänsten så att man tårs prata ekonomi när klienten/vårdkunden öppnar upp för det. Bra att kunna ge rätt råd, man behöver inte i det läget själv vara experten men man kan hjälpa personen till andra kontakter.

- **Hur stor effekt har urholkningen av den ekonomiska familjepolitiken (barnbidrag, bostadsbidrag osv) på människors överskuldssättning?**

Socialchefernas förening: Det är svårt att säga, men om man vänder på frågan och tänker att barnfamiljerna har mindre pengar att röra sig med, ja då blir ju prioritering av exempelvis spelskulder väldigt svåra att göra och försätter hela familjen i en väldigt utsatt situation. Att ex inte betala hyran kan ju snabbt leda till vräkning och sannolikt ett mycket svårt läge för att komma in på bostadsmarknaden igen. Barnen blir extra utsatta då de helt måste förlita sig på de vuxnas prioriteringar.

Försäkringskassan: Riksrevisionen har även avgett en rapport om återkrav av bostadsbidrag
https://www.regeringen.se/4a495b/contentassets/d6304doc90bc4cb886ceda40a6a94489/riksrevisionens-rapport-om-aterkrav-av-bostadsbidrag-skr.-17_18_289.pdf

Det pågår en statlig utredning som ser över bostadsbidraget och underhållsstödet. Direktiv: 2018:97

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2018/09/dir.-201897/>

- **Till Försäkringskassan: varför baserar ni bl a bostadsbidrag på en inkomst 2 år tillbaka i tiden? Hur resonerar ni kring de problem som detta orsakar? (Bl a återkrav)**

Försäkringskassan: Det är lagstiftningen som sätter ramarna. Inom nuvarande regelverk ser vi över möjligheten med tidigare avstämningar, men det kommer krävas systemutveckling. Vi har även påtalat problematiken med bidragets konstruktion till våra uppdragsgivare och skickat in ett förslag till förändring (<https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/2e82065a-6052-4e49-acd0-42755fc91991/skrivelse-till-regeringen-ett-moderniserat-bostadsbidrag.pdf?MOD=AJPERES&CVID=&CACHE=NONE&CONTENTCACHE=NONE>)

Förslaget ses över i aktuell statlig utredning av bostadsbidraget och underhållsstödet. Vi arbetar alltså för en förändring.

- **Till FK: går det att dela upp återbetalningen (återkrav) om individen har betalningsanmärkningar?**

Försäkringskassan: Om man har en skuld till Försäkringskassan kan man alltid ansöka om en avbetalningsplan. Ansökan kan göras digitalt via Mina Sidor.

- **Är det skäligt att fordringsägare inte klumpar ihop sina fakturor om gäldenären har flera ärenden hos samma fordringsägare när det skickas till KFM? Frågan till kvinnan från fogden.**

Kronofogden: Den som har ett krav på någon annan har en möjlighet att ansöka om betalningsföreläggande för att få kravet fastställt. Kronofogden kan inte påverka en sökande när och hur denne ska ansöka om betalningsföreläggande. Formerna för är lagreglerade.

- **Hur svårt kan det vara att lägga in tydlig och tillämpbar hushållsekonomi i skolan som finns som ett block i både grundskola och gymnasium?! Det är där vi kommer åt roten till problemet.**

Kronofogden: Vi vill lägga till att Kronofogden har skolmaterial för

högstadiet och gymnasiet som är anpassat till läroplanen. Materialet som är fritt att använda finns på Kronofogdens hemsida.

Konsumentverket: Inte sällan framförs synpunkter om att ingen undervisning sker, eller att man borde lärt sig mer om budget- och skuldförfrågor i skolan. Vi vet att hushållsekonomi undervisas i viss grad i dagens skola. Hem- och konsumentkunskap (HKK) på grundskolan och Samhällskunskap på gymnasiet har ansvar för dessa block, vilket blev förtydligat i nya läroplaner 2011. Sedan 2011 har de teoretiska delarna i HKK-ämnet, där hushållsekonomi utgör en del, förstärkts. Problemet vi ser är dels att HKK är skolans minsta ämne (totalt 3 veckors undervisningstid/118h) och det är svårt att på ett fördjupat plan hinna omhänderta alla områden som är framskrivna i läroplanen. Dels har skolläring, kollegium och elever fortsatt förväntan om att ämnet främst är praktiskt där undervisning sker i köksmiljö., vilket försvårar för lärarna att få gehör för och implementera ämnets innehåll. Skolinspektionen uppmärksammade detta nyligen i en granskning. Vi anser att ett utökat antal timmar i HKK skulle vara värdefullt. Svårigheten är de många intressen som vill få ökad förstärkning i styrdokumenterna (t ex frågor som hbtq/alkohol/droger/mångfaldsfrågor mm)

Konsumentverket stödjer lärarna i deras undervisning om konsumentfrågor med bland annat skolmaterial, fritt att ladda ner från vår webbplats.

Vad är vårt nästa steg?

Projektet redovisar kort de insatser som har genomförts.

Alexandra Bergling, Nå fler

- **Hur ska det praktiskt gå till när kommunernas bus ska svara inom 48 timmar. En resursfråga....?**

Vi lägger inte fram det som förslag utan det var ett gott exempel från Norge. Norges organisation ser lite annorlunda ut där både kommunernas budget- och skuldrådgivare och den nationella vägledningstjänsten för budget- och skuldförfrågor finns under samma organisation (den norska myndigheten för arbets- och välfärdsfrågor, NAV). I Norge kan den nationella tjänsten både koppla rådsökande direkt till kommunen eller skriva ett meddelande där den kommunala budget- och skuldrådgivaren får 48 timmar på sig att ta kontakt med den rådsökande. Den rådsökande ska då få ett telefonsamtal där ett möte kan bokas längre fram om det bedöms lämpligt. Sverige har inte samma förutsättningar som Norge, förutom det kommunala självstyret skulle det behöva undersökas om det ens är möjligt att skicka sådana uppgifter från en aktör till en annan. Trots att det kanske inte passar vår svenska modell ser vi fortfarande det som ett gott exempel som vi tror gör skillnad för många personer i Norge.

Therese Wieselqvist Ekman, Ditt barn och dina pengar

- **Vilka län kommer att dela ut boken under graviditet?**

Alla län som vill. Boken beställs gratis från Finansinspektionen.

Maria Lindstedt, projektledare för regeringsuppdraget

- **Varför lägger inte Konsumentverket förslaget till regeringen att se över krediteringsregeln så att de pengar som betalas igår mot kapitalet i första hand. Det är strukturell skuldfälla och vi sviker.**

Diskussion pågår på Konsumentverket när det gäller denna frågan.